

BAÁN LÁSZLÓ

Centenárium előtt a Szépművészeti Múzeum

Ma 99 éve, hogy 1906. december 1-jén Ferenc József császár és király látogatásával megnyitotta és átadta a székesfőváros közönségének a Szépművészeti Múzeumot, s ezzel megnyílt végre az első önálló művészeti múzeum Magyarországon.

Természetesen magának a gyűjteménynek a története jóval régebbre nyúlik vissza. A XIX. század elejétől mecénási adományok (Széchenyi Ferencé, Jankovich Miklóssé, Pyrker János Lászlóé) s jelentős állami vásárlások révén – melyek közül kiemelendő az azóta is legjelentősebbnek számító vétel, az Esterházy-gyűjtemény megszerzése, majd Pulszky Károly szerzeményezései – gyűlt, gyarapodott az a művészeti gyűjtemény, amely 1871-től Országos Képtárként egyre hangosabban kiáltott méltó, önálló épületért. Végül a honfoglalás ezredik évfordulóján a magyar Országgyűlés az 1896. évi VIII. törvénycikkben, a nevezetes millenniumi törvény első paragrafusában rendelkezett az Országos Szépművészeti Múzeum létesítéséről. A törvényhozók központi helyre kívánták összegyűjteni a magyar festészet és szobrászat legkiválóbb alkotásait, együtt mindazokkal a műtárgyakkal, amelyeket neves gyűjtőink és a nemzet áldozatkészsége révén az egyetemes művészet anyagából meg tudtak szerezni. Létrehozóinak célja az volt, hogy a születendő múzeum egyszerre legyen bizonyítéka a magyar kultúra európai rangjának és záloga a jövő nemzedékek művészeti nevelésének.

Hála a sorsnak és nagybecsű elődeink tisztességének, odaadásának, leleményének és szenvedélyének, ez a Schickedanz Albert tervezte fenséges épület, akárcsak 99 éve, ma is itt áll, és szolgálja az egyetemes kultúra ügyét. Akárcsak az országon és annak fővárosán, rajta is átvúgtak a XX. század történelmének szörnyűségei. Az első világháborúban hadikórház működött falai között, 1944–45 fordulóján pedig a nyilasok fogolytábor és rögtönítélő bíróságot telepítettek a háborús bunkerré alázott múzeumba. Az akkori golyó tépte sebekből még ma, hatvan év múltán is sok megtalálható az épület külső falain. Határozottan kértem a most zajló homlokzati rekonstrukció kivitelezőit, hogy hagyja-

A Szépművészeti Múzeum december 1-jei ünnepségén elhangzott beszéd szerkesztett változata.

Fotók: Szépművészeti Múzeum

Baán László

nak meg néhányat ezekből a háborús nyomokból a teljes helyreállítás után is, mementóul magunk s utódaink számára.

Az elmúlt száz év alatt az élet végül mindig erősebbnek bizonyult a pusztításnál. A múzeum mindvégig, hol gyorsabb, hol lassabb ütemben, de gyarapodott. Az Antik Gyűjteményt a Paul Arndt müncheni gyűjteményéből 1908-ban történt vásárlás alapozta meg, 1912-ben a múzeumba került az utolsó nagy főúri gyűjtemény a Pálffyak hagyatékából, majd 1914-ben Ferenczy István híres itáliai bronzgyűjteménye is. Petrovics Elek igazgatósága idején, 1914 és 1934 között részben vétel, részben

A Szépművészeti Múzeum a Hősök tere felől, 1936

ajándékozás révén sok száz műtárggyal gazdagodott a múzeum. Az utolsó nagy hagyaték, amelyet az állam kapott, Majovszky Pál 1935. évi rendelkezése nyomán került a Grafikai Gyűjteménybe, zömében XIX. századi remekművekkel. S bár ezt követően sem állt le a gyűjtemény bővülése, annak intenzitása már nem volt olyan, mint a korábbi évtizedekben.

Sajátos módon részben éppen e gyarapodás vezetett egy fájó veszteséghez. 1957-ben részben a helyszűke, részben politikai megfontolások okán az a döntés született, hogy a magyar művészetet ki kell operálni egyetemes műtörténeti közegéből, és önálló gyűjteményben kell elhelyezni. Ekkor jött létre a Magyar Nemzeti Galéria, amely 1957-ben a Kossuth téri volt Kúria épületét kapta meg, majd 1975-ben felköltözött mai otthonába, a Budavári Palotába.

A Szépművészeti Múzeum a magyar anyag rendkívül fájdalmas kimetszése után is a hazai múzeumi világ egyik zászlóshajója maradt, nagyszerű gyűjteménnyel és kiállításokkal, kiemelkedő tudományos teljesítményekkel. Ugyanakkor ez a magyar múzeumi világ – néhány egyedi kivételtől eltekintve – alapvetően kimaradt a nyugati félteke múzeumi forradalmából, amely mintegy 25 éve indult el az Egyesült Államokban, onnan terjedt át az európai kontinensre, s hatotta át előbb-utóbb valamennyi nyugat-európai ország múzeumi életét. E gyökeres változás tömören talán úgy foglалható össze, hogy a múzeum rendkívül széles rétegek mindennapi életének része lett, a múzeumlátogatás az emberek, a családok,

a fiatalabb és idősebb párok hétköznapi, kedvelt időtöltésévé vált. Megváltozott a múzeumok látogatófogadó és kommunikációs stratégiája, helye és presztízse a nyilvánosság szerkezetében, súlya a médiában és a kultúrpolitikában. A nyugati világ huszonöt év óta múzeumi boomot él meg, százezreket vonzó kiállításokkal, múzeumbővítésekkel és -alapításokkal, a közönség felé irányuló funkciók teljes megújulásával.

A fentebbi folyamatból mindaddig kimaradó magyar múzeumi életben a fordulópontot a Szépművészeti Múzeum Monet-kiállítása hozta két évvel ezelőtt. A Monet-tárlat negyedmillió látogatójával, a kigyózó sorokkal, az olykor már-már rendőri intézkedést kívánó tumultuózus jelenetekkel, a média addig soha nem tapasztalt figyelmével megrengette a földet az addig békés, csendes magyar múzeumi világban is. S noha sokan voltak és vannak, akik mú-

Paul Gauguin: Fekete sertések

Paul Cézanne: Buffet

ló, sőt majdhogynem káros epizódnak szerették volna betudni és letudni e kiállítás hatását, szeretném újra és örömmel kimondani, amit mindannyan tudunk vagy érzünk: ezen az úton nincs, nem lehet visszaút. A haladás lehet lassabb vagy gyorsabb, de hála Istennek, arra indultunk el, és azon az úton megyünk, amelyen a Metropolitan, a National Gallery, a Victoria & Albert, a Tate, a Louvre vagy épp a Kunsthistorisches jár előttünk. Nem egyszerően kinyitjuk a kapukat az emberek felé, hanem új nyelvet tanulunk meg, amelyen a lehető legszélesebb réteggel leszünk képesek megértetni, hogy múzeumba járni jó. Olyan nyelvet kell találnunk, amely a XXI. század emberének, itt és most, személyessé és vonzóvá teheti a műtárgyakban rejlő tudást és élményt.

A Szépművészeti Múzeum már 2005-ben, a centenárium előkészítő időszakában is történetének legintenzívebb évét élte meg. Hogy csak néhány példát emeljek ki: soha nem fordult még elő az, ami 2005-

ben, hogy tíz időszak kiállítást nyitottunk, illetve nyitunk meg, négy állandó gyűjteményi kiállítási részt újítottunk meg, foglaltunk újra, miközben folyik tizenkét jelentős jövő évi időszak kiállítás előkészítése is. Soha még a Szépművészeti Múzeumban, de más magyar múzeumban sem fordult elő, hogy egyszerre négy időszak kiállítás fogadja a közönséget. A rendkívül intenzív kiállítási tevékenység mellett bevezettük, a magyarországi múzeumok közül elsőként, a folyamatos csütörtöki meghosszabbított nyitvatartást, a Múzeum+ programot. Múzeum+, vagyis több múzeum és több mint múzeum. Több múzeum, mert csütörtökönként valamennyi állandó és időszak kiállításunk este 10-ig áll nyitva a közönség előtt, s több, mint múzeum, mert az aktuális tárlatokhoz kapcsolódva minden esetben társművészeti programokkal – zenével, irodalommal, színházzal – is bővül a múzeum palettája. Csütörtök esténként egy kicsit más, felszabadultabb arcát mutatja közönségének a Szépművészeti.

Gerard David: Pásztorok imádása

Velázquez: Étkező parasztok

2005-ben végre – öles léptekkel – újraindult a múzeumi rekonstrukció is. Az egyik leglátványosabb szakaszt, a teljes homlokzati rekonstrukciót kezdhettük el, s örömmel jelentem, hogy jövő tavasszal e munka be is fejeződik. A Szépművészeti Múzeum rekonstrukciós folyamata mintegy szimbolikus módon egyidős hazánk megújulásával, a rendszerváltozással. A kulturális tárca 1990-ben hagyta jóvá a rekonstrukció programját, s az azóta eltelt időszakban a magyar állam több mint 5 milliárd forintot fordított az épület megújítására.

Két kiállítás megnyitásával indul a Szépművészeti Múzeum centenáriumi éve. A *Tiziano és a velencei Madonna*, valamint a *Kép a képben – Művész és közönség öt évszázad grafikusművészetében Burgkmairtól Picassóig* című kiállítások saját értékükön túl szimbolikus üzenetet is hordoznak. Ezekben a kiállításokban a Szépművészeti Múzeum saját gyűjteményének két világhírű egysége, a Grafikai Gyűjtemény és a Régi Képtár, továbbá a világ egyik legjelentősebb művészeti múzeumának, a londoni National Gallerynek egyik kiemelkedő remeke, az *Aldobrandini Madonna* mutatko-

Goya: Köszörűs

Henri de Toulouse-Lautrec: Ezek a hölgyek

zik be egy hazai műgyűjtő tulajdonában lévő, nemrégiben szenzációsan felfedezett Tiziano-képpel együtt. Gyűjteményünk erejének, a nemzetközi múzeumi világnak és a hazai műgyűjtőknek összefogása reprezentálódik tehát a mai nap két kiállításban. Az összefogás a kiállítások finanszírozásában is megnyilvánult, hiszen az állami támogatás mellett banki szponzor is a Tiziano-kiállítás mellé állt.

Múzeumunk alapvetően mindig két pilléren épült: az európai rangú gyűjteményre és kiváló, nemzetközi hírű és megbecsültségű szakembereire, akik az egymást követő generációk javára őrizték s gyarapították, tudományosan feldolgozták és bemutatták ezt a gyűjteményt, mint például Térey Gábor, Meller Simon, Hoffmann Edith, Balogh Jolán, Pigler Andor, Genthon István, hogy csak néhány legendás, nagy nevet említsek az intézmény korábbi vezetői közül. S mindannyiunk öröme, ma is itt van köztünk, alkot és dolgozik Garas Klára, Gerszi Teréz, Szilágyi János György, akik úgy teremtettek korszakos tudósi életművet, hogy közben aktívan részt vállaltak a múzeum vezetésében. Is-

ten tartsa meg őket jó egészségben s teremtő erőben múzeumunk büszkeségére s a köz javára.

Őszinte elismerés és nagybecsülés illeti minden egykori és mai munkatársunkat, akik a legnagyobb ethoszt követve, a maguk helyén – lett legyen az bármely tisztség is e házban – lehető legjobb tudásuk szerint szolgálták és szolgálják múzeumunk ügyét. Ha lesz bizalom, tudás, kitartás és bátorság mindazokban, akik előbbre kívánják vinni a Szépművészeti Múzeum ügyét, akkor nemcsak az első száz évet zárhatjuk elődeinkhez méltón, hanem képesek leszünk hozzájuk hasonló szilárdsággal megalapozni az elkövetkező évszázadot is. ■